

СЕКЦІЯ 3.
ВИКЛИКИ ДЛЯ ЄВРОПИ ТА СВІТУ

SECTION 3.
CHALLENGES FOR EUROPE AND WORLD

УДК 342.7

Баран А. В.
*к.ю.н., доцент кафедри
міжнародного права та міграційної
політики, Західноукраїнський
національний університет*

**ЩОДО ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І
ГРОМАДЯНИНА У МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТАХ**

За словами відомого швейцарського історика Ж.-Ж. Бабеля за 5 тис. років існування людської цивілізації від часів Шумерів до ХХ ст. було проведено 14 513 війн. Фактично історія існування людства – це історія воєн. Кожне збройне протистояння приносить безліч людських жертв, фінансові та матеріальні втрати. На жаль, міжнародне співтовариство не змогло зберегти мир і після закінчення у 1945 році, найбільш масштабної за кількістю загиблих, Другої світової війни.

У ХХІ ст. у центрі Європи сценарії третьої світової війни у форматі ядерного протистояння і нового поділу світу стають все більш реальними, а цінності гуманізму та солідарності відходять на другий план. Фундаментальні права людини, такі як, право на життя, на свободу та особисту недоторканість, право на свободу пересування та вільний вибір місця проживання та інші зазнають обмежень з боку держави. Як правомірно обмежити права однієї групи осіб, щоб не порушити права інших і чи правомірними будуть такі обмеження?

На сьогодні законодавства більшості країн, в тому числі і українське, передбачає можливість обмеження прав і свобод громадян. Хоча, слід зазначити, що при цьому обмеження прав людини на правомірних засадах має чіткі правові межі, які не можуть змінюватись довільно. Зокрема, відповідно до Основного Закону України, а саме ч.1 ст. 64 конституційні права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України [1].

Умови правомірних обмежень державою прав і свобод громадян були вперше закріплені Загальною декларацією прав людини 1948 р. Відповідно до п. 2 статті 29 : «При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві» [2].

Схожі підстави зазначені у положеннях ст. 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права : «Під час надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується, держави-учасниці цього Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом тільки в такій мірі, в якій це диктується гостротою становища, при умові, що такі заходи не є несумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження» [3].

Щодо положень Європейської Конвенції з прав людини 1950 р., то в ст. 15 також йдеться про дерогацію під час надзвичайної ситуації. Проте, на відміну від двох попередніх міжнародно-правових актів, у ЄКПЛ дані положення розширено і конкретизовано, зокрема здійснено класифікацію на загальні і спеціальні. Причому, якщо загальні обмеження (ст. ст. 15-18) в основному повторюють критерії, закріплені у ЗДПЛ та МППГП, то спеціальні, що відносяться до таких прав і свобод, як право на недоторканість особи, житла і кореспонденції, право на свободу мирних зборів і асоціацій, право безперешкодно користуватися своїм майном, право на свободу вибору місця проживання, право іноземців на проживання на території держави і неприпустимість екстрадиції (ст. ст. 8-11 Конвенції, ст. ст. 1, 2, 4 і 7 Протоколів) є новацією Європейської конвенції [4].

У пункті 1 статті 15 визначаються обставини, за яких Договірні Держави можуть правомірно відступати від своїх зобов'язань згідно Конвенції. Цей пункт також встановлює обмеження щодо заходів, які вони мають право вживати під час будь-якого відступу від зобов'язань.

Пункт 2 статті 15 захищає певні закріплені в Конвенції основоположні права (стаття 2 (право на життя), крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій; стаття 3 (заборона катування та інших форм жорстокого поводження); § 1 статті 4 (заборона рабства і примусової праці) та стаття 7 (ніякого покарання без закону) від будь-якого відступу від зобов'язань..

Три додаткових протоколи до Конвенції також містять положення, які забороняють відступ від деяких прав, що в них містяться. Це Протокол № 6 (про скасування смертної кари у мирний час і обмеження смертної кари під час війни), Протокол № 7 (лише принцип *ne bis in idem* (недопустимість притягнення особи до юридичної відповідальності двічі за одне й те саме правопорушення), відповідно до статті 4 цього протоколу) і Протокол № 13 (повне скасування смертної кари) [4].

У пункті 3 статті 15 викладені процесуальні вимоги, яких повинна дотримуватися будь-яка Держава, що відступає від виконання своїх зобов'язань. Відступ від зобов'язань не обов'язково є визнанням того, що Держава не зможе гарантувати права, закріплені в Конвенції. Насправді, на практиці, заявляючи про відступ від зобов'язань, Договірна Держава зазвичай зазначає, що заходи, яких вона вживає, «можуть» передбачати відступ від її зобов'язань за Конвенцією. З цієї причини, завжди коли заявник скаржиться на те, що його права за Конвенцією були порушені протягом періоду відступу від зобов'язань, Суд спочатку перевіряє, чи можуть вжиті заходи бути виправдані відповідно до основних статей Конвенції; і лише якщо вони не можуть бути виправдані таким чином, Суд переходить до визначення того, чи був відступ від зобов'язань правомірним (наприклад, *A.* та інші проти Сполученого Королівства [ВП], § 161; *Lawless* проти Ірландії (№ 3), § 15).

Дерогація згідно ЄКПЛ допускається лише у виняткових випадках, а саме: «під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації...», «...заходів ... виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища... », «...за умови, що такі заходи не суперечать іншим зобов'язанням [Високої Договірної Сторони] згідно з міжнародним правом» [5].

Згідно практики ЄСПЛ надзвичайна ситуація повинна фактично існувати або бути неминучою; криза, що стосується лише конкретного регіону Держави, може прирівнюватись до суспільної небезпеки, яка загрожує «життю нації» (Ірландія проти Сполученого Королівства, *Aksoy* проти Туреччини); і криза чи загроза повинні бути «винятковими» в тому розумінні, що звичайні заходи або обмеження, дозволені Конвенцією для забезпечення громадської безпеки, здоров'я і порядку, є явно недостатніми (Данія, Норвегія, Швеція та Нідерланди проти Греції («Грецька справа»)).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.12.1948 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 16.12.1966 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 11 листопада 1950 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Посібник зі статті 15 Європейської конвенції з прав людини. Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2016. 16 с.

УДК 347.73:336.22

Герчаківський С. Д.

*к.е.н., доцент кафедри податків і
фіскальної політики Західноукраїнського
національного університету*

ЗАКОНОДАВСТВО ЄС У СФЕРІ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЕНЕРГОПРОДУКТІВ В ПАРАДИГМІ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Система приписів та стандартів міжнародного і, в тому числі, права Європейського Союзу має чітко визначену національно-правову спрямованість, адже саме правотворча, правозастосовна діяльність національних органів влади держави забезпечує реальне впровадження міжнародних стандартів у національну правову систему [1]. Розгляд наукових та прикладних проблем розвитку законодавства ЄС щодо акцизного оподаткування перебуває в актуальній площині гармонізації українського та європейського законодавств, при цьому слід відзначити і те, що «...ані в міжнародно-правовій теорії, ані в сучасній правотворчій практиці до останнього часу не приділялося належної уваги теорії гармонізації законодавства, з'ясуванню базових понять та підходів, хоча прикладні аспекти гармонізації законодавства є одними з найбільш актуальних і широкодосліджуваних у зарубіжній правовій теорії, особливо в сучасному праві ЄС» [2].

Держави-члени Європейського Союзу володіють доволі широкими правами щодо розробки системи податкового законодавства в контексті